

Over de liefde voor het Duits en het Afrikaans, Vlaamsgezinde profeten en nationalistische onruststokers.

Wie, behalve Geert Van Istendael en Els Snick –de vertaalster van het oeuvre van Joseph Roth–, dweept vandaag in Vlaanderen nog met de Duitse taal en cultuur? Welke hipster verkiest het Duitse platteland als favoriete reisbestemming? Hoeveel uren taalonderwijs zijn nog gericht op de grootste economie van Europa? Het is ooit anders geweest. In de eerste helft van de 19de eeuw rolde er door België en in het bijzonder maar zeker niet uitsluitend door de Vlaamse beweging een golf van germanofilie. Maarten Langhendries, historicus aan de KU Leuven, beschrijft hoe de Vlaamsgezinden in de eerste helft van de 19de eeuw bevangen werden door een grote bewondering voor de Duitse cultuur. Hij onderzoekt welke Duitslandbeelden in de prille Vlaamse beweging werden verspreid en in welke context dat gebeurde. In het bijzonder bestudeert hij de tijdschriften *De Broederhand* (1845-1847) en *Het Taelverbond* (1845-1855) en schrijvers als Prudens Van Duyse (1804-1859), Jacob Heremans (1825-1884) en Johan Michiel Dautzenberg (1808-1869). Hun Duitslandliefde werd aangestuurd door een stroom van romantisch cultureel nationalisme. Duitsland werd verheerlijkt als een ongerept natuurparadijs met vooral de Rijn als summum van schoonheid. Duitsers werden geïdealiseerd als een combinatie van efficiëntie en diepzinnige cultuur geïnspireerd door een eeuwenoude volksziel. De verwantschap tussen het Nederduits en het Hoogduits veronderstelde een stamverwantschap tussen Vlamingen en Duitsers. Deze aanname ademde de geest van Johann Gottfried Herder (1744-1803), de Duitse filosoof en grondlegger van het taalnationalisme wiens naam nochtans zelden of nooit werd geciteerd in het milieu van de Vlaamse germanofielen. Maar ook toen al klonk de klacht dat de kennis van het Duits in Vlaanderen werd veronachtzaamd ten voordele van de ‘Franse wuftheid’

Ook het Afrikaans in Zuid-Afrika heeft het moeilijk. Wannie Carstens, taalkundige aan de Noordwes-Universiteit van Potchefstroom, analyseert in de rubriek Forum de actuele situatie. Het Afrikaans torst de last van het Apartheidsverleden en ondergaat zoals de vele andere talen in Zuid-Afrika de dominantie van Engels. Aan de universiteit is het Afrikaans quasi verdwenen als onderwijstaal en ook in andere maatschappelijke domeinen verliest de taal haar functie. Carstens is diep bezorgd maar niet fatalistisch. Hij formuleert een reeks voorwaarden voor het overleven van het Afrikaans. WT publiceert het artikel in het Afrikaans, een taal die nog tot diep in de 20ste eeuw als Nederlands werd benoemd en die vandaag nog steeds zeer goed leesbaar is voor Nederlandstaligen. Een primeur voor de lezers van dit tijdschrift.

Vijfenenzeventig jaar geleden publiceerde de naar de VSA uitgeweken Tsjechische historicus Hans Kohn (1891-1971) een van de grondleggende werken van het moderne nationalisme-onderzoek: *Idea of Nationalism. A Study in its Origins and Background* (1944). Kohns basisidee van een tegenstelling tussen een Westers civiel nationalisme gebaseerd op de Verlichtingswaarden en een Oost-Europees etnisch nationalisme gebaseerd op gemeenschapsgevoelens, heeft tot veel debat geleid met als resultaat dat Kohns stelling naar het containerpark van de afgedankte theorieën werd verwezen. Maar Kohns boek heeft meer te bieden dan die ene theorie. WT-redacteur Kasper Swerts herleest het werk en wijst op de grote invloed van Martin Buber (1878-1965) en diens ideeën over de Joodse staat die volgens de Joods-Oostenrijkse filosoof moest worden gestoeld op de Joodse antieke staat waarin drie archetypische ideeën en actoren maatgevend waren: koningen van gerechtigheid en daadkracht, psalmisten van harmonie en universele liefde en profeten van een messianistische boodschap. Kohn ontwaarde deze krachten en actoren in het moderne nationalisme. Minder bekend is dat hij ook over België en de Vlaamse beweging publiceerde. In de vroege culturele Vlaamse beweging zag hij twee messianistische stromingen, een die aansluiting zocht bij de Duitse cultuurnatie –het milieu waar Maarten Langhendries in dit nummer over bericht– en een andere die

streefde naar de verheerlijking van het eigen verleden en cultuur in harmonie met het Frans en de staat België. Toen de Vlaamse beweging politiseerde, haalde de 'spirit of moderation' de bovenhand en dat maakte de Vlaamse beweging als nationale beweging succesvol. Swerts constateert dat de analyse op vele punten rammelt, zowel conceptueel als empirisch. Maar Kohn opent wel een denkraam op een oud probleem in de geschiedenis van de Vlaamse beweging. Is de Vlaamse natievorming niet succesvol geweest precies omdat het anti-Belgicisme zich niet heeft kunnen doorzetten?

Het anti-Belgicisme nestelde zich zoals bekend in de Vlaamse beweging tijdens de Eerste Wereldoorlog en vooral na die oorlog toen de strijd aan de IJzer als een messianistisch verhaal van lijden en verlossing werd verteld. Firmin Deprez (1890-1916) en Joe English (1882-1918) figureren samen met andere 'IJzerhelden' als Vlaamse apostelen. Sommige kunstwerken die English naliet zijn beeldbepalend geworden, denk alleen al maar aan zijn ontwerp voor de heldenhuldezerken voor gesneuvelde Vlaamsgezinde soldaten. Piet De Baere, voorzitter van de vzw Joe English en Jan Van der Fraenen, wetenschappelijk medewerker van het War Heritage Institute, buigen zich over een minder bekende portrettekening van Deprez die zeer waarschijnlijk van de hand van English is, al vinden de auteurs geen rokend potlood dat definitief uitsluitel geeft.

Er is wel witte rook aangaande de webstek van WT. Een tijd geleden was die het doelwit van een hacker waardoor de redactie zich genoodzaakt zag de artikelendatabank voorlopig van het internet te halen. De databank werd inmiddels op het tijdschriftenplatform van de universiteitsbibliotheek van de UGent geplaatst. Met dank aan ADVN-hoofdarchivaris Tom Cobbaert en Hendrik Defoort, collectiebeheerder van de universiteitsbibliotheek. De webstek van WT werd meteen ook in een nieuw jasje gestoken. Vanaf 1 januari 2020 zijn de website en de databank weer beschikbaar op het welbekende adres www.wt.be. In de artikelendatabank kunnen opnieuw alle nummers en artikels worden doorzocht vanaf het eerste nummer van *Wetenschap in Vlaanderen* in 1935. Er is geen login meer nodig om de artikels te raadplegen. Vanaf 1996 is de volledige tekst van artikels digitaal raadpleegbaar in pdf-formaat. Binnenkort zullen op dezelfde wijze de artikels tussen 1980 en 1996 beschikbaar zijn. De artikels van de twee recentste jaargangen kunnen enkel door abonnees of mits betaling opgevraagd worden op de webstek.

Bruno De Wever, hoofdredacteur